

Folketingets Socialudvalg
Folketinget
Christiansborg
1218 København K

Socialudvalget
SOU alm. del - Bilag 69
Offentligt

Vanløse 10-11-2005

Kære udvalgsmedlemmer

På en besøgsrunde i september og oktober i år hos medlemmer af socialudvalget nævnte vi for Jer, at Samvirkende Menighedsplejers Generalsekretær Kirsten Laursen havde holdt et efter vores mening meget væsentlig foredrag over temaet:

"Hvor bliver kærligheden af i den moderne ældreomsorg"?

Vi lovede jer også at sende den .

Kirsten Lauersen har nu skrevet sit foredrag om til en artikel, som vi hermed sender til Jer. I flere af OS.s projekter, hvor vi er i kontakt med de ældre, der bor i plejehjem og plejeboliger eller modtager megen hjemmehjælp , hører vi ofte såvel den der modtager hjælpen, hjælperen og de pårørende sige, at det er fattigt, hvis omsorg bliver til serviceydelser og hjælpsmodtageren bliver kunde.

I vores fælles danske kultur er der da også en række tavse eller artikulerede holdninger og værdier, som er fælleseje for de fleste danskere unge som gamle. Der udtrykker vi os i andre ord end servicebegreber og leverandørforhold. Det handler for os alle om omsorg, nærhed, tid

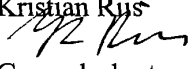
Det er denne problematik Kirsten Lauersen på fremragende vis tager fat på.

Omsorg handler om meget mere end økonomisk målelige udgifter.

Det handler Kirsten Laursens indlæg om.

Her er den og samtidig vil vi gerne udtrykke en stor tak for de gode møder vi havde med flere af Jer.

Med venlig hilsen

Kristian Rijs

Generalsekretær

Hvor bliver kærligheden af i den moderne ældreomsorg?

af generalsekretær i Samvirkende Menighedsplejer Kirsten R. Laursen.

"Det er livet, det drejer sig om, ikke systemerne!" Den kritik lød forleden fra en ledende medarbejder på et stort plejehjem. En kritik af en kommunal administration, der hele tiden presser nye systemer ned over plejehjemmene: EDB-systemer, visiteringssystemer og styresystemer. De ansatte må tage tid væk fra omsorgen for beboerne for selv at sætte sig ind i og implementere disse systemer.

På samme plejehjem udtrykker man sin betænkelighed ved at overlade omsorgsopgaver til frivillige. En ordning, som Samvirkende Menighedsplejer tilbyder at være med til at organisere – i erkendelse af situationens alvor. Vi mener, der er en form for nød, vi her må gå ind i. Et i forvejen stresset personale frygter imidlertid for, hvad meningen er med, at frivillige skal ind på plejehjemmene. Skal der mon spares mere personale væk, og må personalet ikke mere beskæftige sig med almindeligt medmenneskeligt samvær med beboerne? Dog er der på samme plejehjem en erkendelse af, at med alle de rekreative aktiviteter, man efterhånden har måttet spare væk, må det være en fordel for beboerne, at nogle frivillige i det mindste kommer og er med til at støtte op om personalets indsats.

Mon politikernes prioritering af de frivillige på socialområdet kommer til at betyde større kærlighed i den moderne omsorg? Jeg vil gerne holde mig til at omtale ældrepleje og plejehjemsdrift, fordi det er et væsentligt område for min organisation. Samvirkende Menighedsplejer fik for et par år siden udarbejdet en undersøgelse, der viste både et behov for og et ønske om frivillige besøgsvenner på landets plejecentre. I øjeblikket er vi ved at iværksætte frivillighedsordninger på plejehjem forskellige steder i landet.

Vi gør det samtidig med at protestere over, at den offentlige omsorg er utilstrækkelig på dette punkt. Vi finder det problematisk, at der nu er brug for, at Samvirkende Menighedsplejer og beslægtede humanitære organisationer går ud og mobiliserer civilsamfundet. For uanset hvor mange frivillige vi kan skaffe, så ved ingen bedre end de frivillige organisationer selv, at set i det store samfundsperspektiv bliver de frivillige aldrig andet og mere end en lappeløsning. Og borgernes retskrav om en fair og lige omsorg for alle krænktes. Det er kun det skrigende behov, der får os til at gå ind i opgaven.

Politikerne anvender et særligt argument som den officielle forklaring på, at der er brug for, at civilsamfundet må træde til ved at supplere med frivillige. Det går ud på, at betalte lønarbejdere på sundheds- og omsorgsområdet pr. definition har vist sig at have nogle mangler, hvad angår muligheden for at skabe medmenneskelig kontakt med brugerne. Når man får penge for at udføre plejeopgaver, så skulle det bærende ikke være ønsket om at vise kærlighed og omsorg, men derimod at tjene sin løn hjem. Dette skulle være til forskel fra frivillige, der menes at have mere rene motiver. De kommer som besøgsvenner, alene for at hjælpe og selv få mere indhold i tilværelsen.

At de frivillige kommer af de nævnte grunde, er der ingen tvivl om. Men at et ansat personale f.eks. på et plejehjem eller i hjemmeplejen alene skulle udføre deres arbejde for pengenes skyld og ikke kan forventes at have hjertet med i det, de gør, lyder for mig som påstand, der er skudt ved siden af målet, og den er meget nedvurderende over for ansatte på ældreområdet.

Ganske vist har ansatte i ældreplejen ikke mere den husmoder-funktion, som de i høj grad havde i 60'erne og 70'erne, da det blev mere almindeligt for kvinder at bevæge sig fra husmoderrollen i hjemmet over til en husmoderrolle i det offentlige. Det var dengang, der fandt en funktionsoverførsel sted fra det primære netværk over til det offentlige netværk. Sammenlignet med dengang er personalet i hjemmeplejen og på plejehjemmene nu mere lønarbejderorienteret. Men denne udvikling fremmes især af, at kommunerne i stigende grad strammer til for at rationalisere ordningerne.

Så og så mange funktioner skal nås i løbet af et vist antal minutter, og den egentlige omsorgstid er reduceret til meget få minutter pr. uge pr. bruger. Og der skal administreres og dokumenteres og teknologi-omstilles i så stor en udstrækning, at det giver stress, dårligt fysisk og psykisk arbejdsmiljø, og mange sygedage. Og det virker igen negativt over for beboerne. Som én på det samme plejehjem ironisk sagde: Hvornår får vi egentlig tid til at tage os af beboerne, med alle de systemer, kommunen presser ned over hovedet på os?

Som eksempel kan nævnes den såkaldte BUM-model ("Bestiller-Udfører-Modtager"-model), der nu mere og mere bestemmer den kommunale ældrepleje. Alene dette, at visitatorerne med BUM-modellen foretager forskellig tildeling af "pakker", lyder betænkeligt. "Pakker" vil sige tildeling af så og så mange minutters plejetid for hver enkelt beboer, alt efter hvor plejekrævende, eller sagt med nutidens jargon hvor "tunge" de ældre i hjemmeplejen eller på plejehjemmene er. Dette sprog viser en primært økonomisk målsætning og en standardisering, der er uværdig set i forhold til dette, at det er enkeltpersoners pleje, der er tale om. DJØF'erne i det offentlige system har fået for stor magt, og der er for afstand mellem dem og de borgere, hvis behov de er ansat for afhjælpe.

Helt katastrofalt bliver det, når man ser, hvor få timer der er sat af om ugen til de ansattes medmenneskelige samvær med beboerne, til en hyggesnak, en spadseretur ud o.s.v. Personalet på plejehjem kan med god grund frygte, at politikerne ønsker frivillige ind i disse funktioner for at få et alibi til fortsat at spare dette væk på personaletimerne.

Der er kommet nogle ubalancer imellem brugernes forventninger og det offentliges opfyldelse af forventningerne, fordi vi nu lever i utkanten af det velfærdssamfund, der mere og mere blev en realitet i 60'erne og i begyndelsen af 70'erne. Det var dengang, da den økonomiske vækst skete meget hurtigt. Da var der en forventning om, at det offentlige skulle overtage alle omsorgsopgaver, at alle borgere skulle have de samme rettigheder, uanset lønindkomst, og de fleste betalte deres skat med glæde.

Senere så man velfærdssamfundets bagside. Man så en vis slendrian i den offentlige forvaltning, visse steder så man et overforbrug. Man så en tendens til en overformynderisk holdning over for borgerne, og at borgerne i mange henseender ikke tog tilstrækkeligt ansvar for deres eget liv. Samtidig kom der efterhånden en større utilfredshed med de høje skatter, især hos de velbemidlede og især i de yngre generationer. Efterkrigsgenerationens økonomiske solidaritet er gået fløjten. De faldende skatter er en realitet i dag.

Man må konstatere, at velstanden stadig er her. Men vi bevæger os mere og mere fra et offentligt styret velfærdssamfund til et civilt samfund. Her bliver det springende punkt for mig at se, om alle borgeres lige rettigheder vil blive tilgodeset i et sådant samfund. Giver et sådant samfund velfærd for alle? Det er i hvert fald en omstillingsproces, der skaber problemer. I den almene befolkning stadig er der – trods nogles uvilje mod de høje skatter - stadig nogle forventninger til den offentlige

omsorg, som man med de nuværende offentlige midler til socialområdet får sværere og sværere ved at leve op til.

Ja, faktisk oplever man f.eks. på ældreområdet stadigt stigende krav fra brugerne og ikke mindst disses pårørende, med hensyn til den omsorg, som den offentlige ældrepleje skal være i stand til at yde. Klagesager på plejehjemmene er f.eks. i stigning, fordi beboernes pårørende stiller for høje krav i forhold til, hvad den offentlige omsorg er i stand til at klare.

Samtidig er der en manglende vilje hos mange til at forstå, at med den offentlige nedgang i tid til omsorg, så stilles der nu større krav til de ældres familiemedlemmer om at være mere nærværende med omsorg. Da tendenserne til at spare i den offentlige sektor kom ind i 80'erne, ville man foretage en funktionstilbageførsel til det primære netværk, men oplevede, at dette netværk var gået i opløsning. Med andre ord, kvinderne var kommet ud på arbejdsmarkedet for at blive. Typisk vil familien kun i begrænset omfang indse sin forpligtelse til at overtage det offentlige omsorgsfunktioner. Det er endnu en faktor, der er medvirkende til, at kærligheden mere og mere forsvinder ud af sundheds- og omsorgsområdet.

Det offentligt ansatte personale har ikke så megen tid, det har familien heller ikke. Tiden og pengene anvendes på noget andet. Så går det ud over de udsatte grupper, børnene, de syge og de ældre, og man må ty til lappeløsninger, som det er at lade frivillige gå ind og supplere. Det er, tror mange, den egentlige baggrund for politikernes nuværende efterspørgsel efter frivillige, også på ældreområdet, og helt aktuelt på plejehjemsområdet.

At disse frivillige så kan udføre en god og nyttig opgave, er en helt anden sag. Behovet for hjælp er akut. Det er imidlertid helt afgørende, at frivillige på plejehjem har en organisation bag sig, som kan protestere over sparebestræbelserne på socialområdet. På den måde bliver organisationerne også de forsømte beboeres advokat. De frivillige må aldrig blive kommunens egne frivillige, for så er der grund til at frygte, at man tager anledning af de frivillige til yderligere at reducere det ansatte personale, til skade for beboerne.

Fra Socialministeriets Styrelse for Social Service anbefales det, at alle "leverandører" på socialområdet anvender det "fælles sprog". Ved dette markedsbaserede sprog studser jeg især over den gentagne anvendelse af ordet "leverandør". Det skal være en fælles betegnelse for os alle, uanset hvor vi har vort virke i det sociale system, at vi er "leverandører af ydelser", altså af sociale serviceydelser, standardiserede "pakker". Pakker af ydelser til mere eller mindre tunge brugere. Konceptet bag BUM-modellen. Det centrale er den meget stramme tidsstyring. Morgendagens udfordringer for leverandørerne vil iflg. Styrelsen for Social Service være "value for money". Opgaveløsning og ressourceforbrug skal svare til hinanden. Faktisk får man det indtryk, at der skal arbejdes hurtigere og hurtigere for færre og færre midler.

Det slår mig, at der i fokuseringen på effektivitet og optimering i den offentlige service slet ikke tales om borgernes trivsel og tarv, endsige om omsorg eller medmenneskelighed. Det er kun det kolde ord "service", der bliver anvendt, og så det hyppigt gentagne ord "leverandør". En leverandør er i mine ører én, der leverer en vare, ikke én, der leverer omsorg. Jeg mener, at det er vigtigt, at vi er opmærksomme på denne sproglige glidning, for sproget er et meget klart signal om nogle bagvedliggende holdninger. Samtidig er sproget virkelighedsskabende. Nogle tvivlsomme værdier kommer i dette "fælles sprog" til at danne basis for en ny politisk virkelighed.

Jeg vil ikke anbefale nogen at anvende dette "fælles sprog", for det anskuer borgerne under et perspektiv, at der skal leveres en vare, som helst ikke må koste for meget. De ældre bliver reduceret til "brugere", ikke til personer, der har behov for omsorg. Mennesker, der p.g.a. svækkelse er overladt til andres pleje, har ikke alene fysisk behov for en bestemt pleje, som at komme op, blive vasket, komme på toilettet, få mad o.s.v. De har også behov for alle de værdier, man kunne kalde for de relationsetiske værdier.

Relationsetikken er blevet fremhævet af vores store danske teolog og filosof K.E. Løgstrup, der er ville være fyldt 100 år her i september måned i år. Relationsetikken har at gøre med de værdier, som kommer ind i billedet, der hvor et menneske har lagt sit liv i andres hænder. Det er Løgstrups grundtese, at vi mennesker som en meget væsentlig bestemmelse ved vort liv har andres liv i vore hænder. Det gælder ikke alene i det primære familienetværk, men også i det offentlige netværk, som f.eks. i ældreplejen. De værdier, relationsetikken peger på som de vigtigste, er værdier som omsorg, næstekærlighed og barmhjertighed.

Den faglighed, der hører hjemme i ældreplejen, med bestemte fysiske behov, der skal varetages, kan sagtens forenes med relationsværdierne. De standardiseringer af leverancer, som den moderne servicelov lægger op til, lægger op imidlertid op til, at relationerne mellem bestiller, udfører og modtager bliver anonyme og kolde. Og jeg frygter, at væsentlige værdier går i glemmebogen i den moderne offentlige omsorg. Værdierne har at gøre med alt det, som relationer mellem mennesker indebærer: Tillid og håb og talens åbenhed hos den, der er afhængig af andres hjælp, og medfølelse og barmhjertighed hos den, der skal udføre hjælpen. Sådanne værdier vokser kun frem i et behandlingssystem, hvis de ansatte lader sådanne værdier være en naturlig del af relationen til det menneske, de skal hjælpe.

I den ansattes forhold til den, der har brug for pleje, skal man ikke vige tilbage for være indfølelse og nærværende i forhold til den andens personlige behov. Vi skal ikke være følelseskolde og uengagerede. Vi skal være deltagende i forhold til det, som den anden er engageret i, og vi skal være lyttende og modtagende, når den anden har behov for at indvi os i forhold, der er væsentlige for ham eller hende.

Intet hindrer, at man som ansat fysisk kan tilgodese den ældres behov og samtidig være åben og medlidende over for den andens lidelse og smerte. Hvis omsorgen for andre mennesker skal være ægte, må bestemte værdier gælde i den relation, man har til det andet menneske: Sammen med den faglige indsats skal der være ærlighed og tillid, medfølelse og barmhjertighed til stede. Livet er vigtigere end systemerne!